

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ У СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті розглядається питання психологічного аналізу перфекціонізму. Надається узагальнення сучасних вітчизняних та зарубіжних теоретико-емпіричних досліджень феномену перфекціонізму, його структури.

Ключові слова: перфекціонізм, види перфекціонізму

The article deals with the psychological analysis of perfectionism. A generalization of modern domestic and foreign theoretical and empirical studies of the phenomenon of perfectionism and its structure is provided.

Key words: perfectionism, types of perfectionism

Сучасні умови ринку праці, вимоги до ефективного фахівця характеризується постійним підвищенням вимог функціонування особистості. Зростає роль якостей особистості, які дозволять швидко, якісно, вмотивовано та креативно виконувати завдання організації та отримувати високий соціальний та економічний результат.

До сучасного молодого покоління постають нові виклики у реалізації себе як фахівця, оскільки вони окрім необхідного вибору життєвої стратегії, планування власної траєкторії розвитку, відчувають необхідність у формуванні особистих і професійних якостей, досягненні значимих результатів, самостверженні, формуванням моделі трудової успішності.

Як засвідчує аналіз літератури, за останні 20 років питання перфекціонізму в психологічній літературі є надзвичайно популярним. Серед зарубіжних дослідників необхідно відмітити, Н. Гаранян, Т. А. Холмогорова Юдеева, І. Грачова, Дж. Ешбі, Г. Р. Слені, Флетт, П. Хьюїтт, М. Холендер, Д. Хамачек. Достатньо ґрунтовно та всебічно розглянуто питання й серед українських науковців: Т. Грубі, І. Гуляс, А. Лазько, О. Лоза, А. Вавілова, О. Кононенко, Г. Чепурна.

Сучасні українські дослідники (О. Лоза, В. Гранд, Ю. Завада та інші) розглядають різні підходи вивчення перфекціонізму. Як потребу самовдосконалення, як настанову особистості, як рису особистості. Загалом - це висування до себе та оточення вимог, які значно перевищують зусилля, ніж того потребують обставини [3].

Відомим дослідником перфекціонізму є В. Грандт. Автор пропонує досліджувати перфекціонізм на рівнях: внутрішньо-особистісному; мікросоціумі; соціальному середовищі; макросоціумі. Приходить до висновку, що на розвиток перфекціонізму впливають чинники, які можна розділити на три рівні: особистісні якості; навчальні заклади та різні організації; соціально-культурні чинники. Однією з визначальних рис особистості у розвитку перфекціонізму науковець В. Грандт відводить сорому. Людина відчуває певний емоційний стан, очікує осуду, невдоволеність собою, прикрість про скоєний вчинок. Такий стан вдало описав ще А. Адлер як невротична спроба компенсувати справжній або вигаданий дефект, викликаний комплексом неповноцінності [1].

Т. Ю. Завада досліджувала перфекціонізм у студенської спільноти і прийшла до висновку, що це особистісна риса, яка відображає соціальний контекст, культивується суспільством і передбачає соціальне заохочення та визнання. За її висновками, студенти з високим та середнім рівнем перфекціонізму мають високий рівень мотивації, мотив соціального престижу посідає провідне місце, а професійна діяльність є тією сферою, що забезпечує реалізацію цього мотиву. Особистості з високим рівнем перфекціонізму демонструють високий рівень прагнень, ідеалізовані переконання, прагнення уникнення невдачі, чутливість до неприйняття оточення [2].

О.П. Лящ, С.В. Марчук у своєму емпіричному дослідженні довели, що проблема перфекціонізму вимагає глибшого аналізу. У їх роботі проаналізовано три загальні складові перфекціонізму: перфекціонізм, орієнтований на себе; соціально приписаний перфекціонізм; перфекціонізм, орієнтований на інших. Відповідно до їх висновків, діяльність особистості матиме негативне або ж позитивне підкріплення [4].

Закордонний дослідник J.Stoeber у своєму дослідженні наголошує на тому, що перфекціонізм може бути рисою або схильністю особистості і це є питання, яке потребує лонгітюдних досліджень. Крім того, автор наголошує на додаткових дослідженнях перфекціонізму, що виходять за рамки самозвітів, і вказує на три сфери, які «недосліджені»: перфекціонізм на роботі, етнічні, культурні та національні відмінності к перфекціонізму [6].

Інші зарубіжні науковці здійснили емпіричне дослідження, яке спрямоване на вивчення відмінностей у статі, віці та психопатології, відповідно до рівня перфекціонізму. У дослідженні взяли участь 319 іспанських студентів (52,4% дівчат) у віці від 7 до 11 років. Вибірка була поділена на групи на основі рівня перфекціонізму (високий, середній і низький). Результати виявили, що 27,6% дітей належали до групи високого перфекціонізму, що характеризується підвищеним соціально встановленим перфекціонізмом. У порівнянні з дівчатами, хлопці виявили вище бали за всіма показниками перфекціонізму. Високий рівень перфекціонізму був пов'язаний з психологічними проблемами. Це підвищує ймовірність розвитку емоційного стану симптоми та загальні труднощі, а також пов'язаний з поведінковими проблемами та проблемами однолітків [5]. Це дослідження має важливе значення для розробки стратегій, спрямованих на профілактику та корекцію психологічних труднощів у школярів схильних до перфекціонізму.

Здійснивши теоретико-емпіричний аналіз сучасних досліджень перфекціонізму ми дійшли висновку, що питання діагностики та формування корекційних програм є актуальним, а зміст та структура перфекціонізму може бути розширена з урахуванням нових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грандт В.В. Генезис перфекціонізму: теоретична експлікація. Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць Державного вищого навчального закладу «Запорізький національний університет» та Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С.Д. Максименка, Н.Ф. Шевченко, М.Г. Ткалич. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. № 1 (5). С. 30–35.
2. Завада Т. Ю. Особливості мотиваційної сфери студентів з різним рівнем перфекціонізму PSYCHOLOGICAL JOURNAL Volume 5 Issue 11. 2019. С. 283-296. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.11.19>
3. Лоза О.О. Диференціація типів прояву перфекціонізму. Електронний журнал: Scientificword. 2013. №112. October. Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer32/1027.pdf>
4. Лящ О.П., Марчук С.В. Перфекціонізм як предмет психологічних досліджень. Габітус. Вип.23. 2021. С.146-149. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.23.24>
5. Melero S., Morales A., Pedro Espada J., Fernández-Martínez I. and Orgilés M. How Does Perfectionism Influence the Development of Psychological Strengths and Difficulties in Children? International Journal of Environmental Research and Public Health. 2020, 17, 4081; <https://doi:10.3390/ijerph17114081>
6. Stoeber J. The psychology of perfectionism: Critical issues, open questions, and future directions. In J. Stoeber (Ed.), The psychology of perfectionism: Theory, research, applications. London: Routledge. 2018. pp. 333-352.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Тавровецька Н.І.